

Bushadministrationens retorik efter den 11 september

– En diskursanalytisk studie av den amerikanska identiteten

Emma Casserlöv
Emilia Perna

Abstract

Med hjälp av diskursanalys och en konstruktivistisk syn på identitet analyserar vi Bushadministrationens uttalanden efter 9/11. Vår utgångspunkt är att identitet är föränderlig och att den politiska diskursen skapar den nationella identiteten. Av vår analys framgår det tydligt att de amerikanska värdena och myterna lyfts fram i diskursen, samtidigt som en onyanserad beskrivning av fienden hjälper till att stärka den amerikanska identiteten. Världen målas upp som antingen svart eller vit, och det är USA:s, frihetens främsta boning på jorden, uppgift att försvara allt som är gott i världen.

Diskursanalysen tillför en viktig aspekt till analysen - maktfrågan. Makten ligger framförallt i att denna diskurs totalt dominerar och därför försvårar alternativa tolkningar av världen. Och diskursen ställer upp ett påstående som resten av världen är tvungen att förhålla sig till: antingen är ni med USA, eller är ni med terroristerna. Ingen medelväg finns eftersom detta är en kamp mellan gott och ont.

Nyckelord: identitetskonstruktion, diskursanalys, USA, fiendebild, 9/11.

(65.335 tecken med blanksteg)

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problem och frågeställning	1
1.2	Teori och Metod	2
1.3	Material.....	2
1.4	Tidigare forskning	2
1.5	Disposition.....	3
2	Teorier om identitet	4
2.1	Identitetsskapande	4
2.2	Identitetsskapande i konflikter.....	6
2.3	Amerikansk identitet.....	7
3	Diskursanalys	10
3.1	En diskursanalytisk approach	10
3.2	Laclau och Mouffes diskursteori	11
3.3	Ett analytiskt ramverk.....	13
4	Analys.....	15
4.1	Fiendebyggandet.....	15
4.1.1	Den historiska kontinuiteten.....	15
4.1.2	Fiendebeskrivningen.....	16
4.1.3	Religionens betydelse	17
4.2	Det amerikanska identitetsbyggandet	19
4.2.1	Bilden av USA.....	19
4.2.2	Ideologi och myt.....	20
4.3	Ett maktperspektiv	22
5	Sammanfattning	24
6	Referenser	25

1 Inledning

Efter terroristattackerna den 11 september 2001 har ett nytt krig inletts; USA går i spetsen för ”kriget mot terrorismen”. Detta krig är givetvis intressant att granska ur många synvinklar, vi har valt att fokusera på den språkliga delen av konflikten. Detta är för oss naturligt eftersom vi anser att språket formar hur människor uppfattar sig själva och andra. I krigstider styr därför ledande politiker både hur bilden av den egna nationen ser ut och hur fienden uppfattas. Bushadministrationens uttalanden efter 9/11 skapar därmed amerikanernas syn på den egna identiteten och synen på USA:s plats och uppdrag i världen. Maktaspekten är därför central i sammanhanget; vad representanterna för världens mäktigaste land, USA, säger, har ett enormt genomslag i världen. Det är på dessa grunder vi har valt att analysera Bushadministrationens uttalanden.

1.1 Problem och frågeställning

Vår övergripande frågeställning lyder:

- Hur såg den politiska diskursen ut i USA månaden efter terrorattackerna den 11 september 2001?

Med ”den politiska diskursen” avser vi Bushadministrationens uttalanden. Denna avgränsning diskuteras utförligare i materialavsnittet. Det vi främst ska undersöka i diskursen är följande aspekter:

- Hur återskapades den amerikanska identiteten efter 9/11?
- Vilken roll hade fiendebeskrivningen i identitetsbyggandet?
- Hur kan den världsbild som skapas i diskursen tolkas ur ett diskursanalytiskt maktperspektiv?

I vår analys applicerar vi teorier om identitetsskapande på de politiska uttalanden som Bushadministrationen gjorde efter 9/11 och granskar maktaspekten ur ett diskursanalytiskt perspektiv. Genom analysen vill vi se hur USA bygger upp sin egen identitet och hur stor roll Vi- och Detänkandet, alltså en gränsdragning mellan det ”civiliserade” USA och en ”barbarisk” fiende, har i diskursen. Fiendebyggandet är en viktig del av identitetsformuleringen under krigstid, och vi vill granska hur detta identitetsbyggande ser ut. Vi för också in diskursteoretiska resonemang om begrepp och makt, som ger analysen ytterligare dimensioner.

1.2 Teori och Metod

De teorier vi tar till hjälp för att besvara vår frågeställning är teorier om identitetsskapande och dess funktion under krigstid. Alltså, hur den egna identiteten byggs i relation till fienden. Eftersom vi utgår från dessa teorier så faller sig valet av metod naturligt; diskursanalysen koncentrerar sig ofta på identitet - på ett skapande av ett Vi och ett De och fokus sätts på maktfrågor, vilket också är angeläget att undersöka i detta fall. Mer om teorierna och begreppen vi arbetar med följer i nästa kapitel. Vi preciserar även vad vi menar med diskursanalys, och hur vi analyserar materialet, detta i kapitel tre.

1.3 Material

Vårt material består av ett urval av de uttalanden som gjorts av Bushadministrationen efter den 11 september. Dessa uttalanden utgörs främst av officiella tal och uttalanden på presskonferenser eller i teve och radio, alltså sådant som var ämnat för en stor publik. Det är främst uttalanden från George W Bush själv, men även från dåvarande utrikesminister Colin Powell. De var de mest centrala talesmännen för USA:s utrikespolitik, och deras uttalanden kan representera hela Bushadministrationen. Tidsperioden vi har valt att fokusera på är ca en månad, med början den 11 september 2001. Detta för att begränsa det mycket rikliga material som finns tillgängligt, samt för att göra en närläsning möjlig.

1.4 Tidigare forskning

Innan vi sätter igång med vår egen forskningsuppgift, är det viktigt - och intressant - att se vad som tidigare har gjorts inom ämnet. Vi har främst sett på två artiklar, som presenterar två forskningsuppgifter. De har olika utgångspunkter, men är båda relevanta för vår uppsats.

Författarna till den första artikeln, "U.S. National Identity, Political Elites, and a Patriotic Press Following September 11" (Billeaudeau m.fl. 2004), menar att efter terroristattacker den 11 september 2001 så har den amerikanska identiteten betonats av ledande politiker, i syfte att ena befolkningen och mobilisera allmänt stöd för kriget mot terrorismen. Centralt i deras undersökning är nationell identitet, och framförallt amerikansk identitet. De jämför Bushadministrationens, medias och andra opinionsbildares bild av USA efter terroristattacker den 11 september. Deras tes är att Bushadministrationens uttalanden är mer patriotiska och fiendefientliga än de andra aktörernas, vilket de med hjälp av en innehållsanalys trovärdigt argumenterar för.

Skillnaden mellan deras undersökning och vår är att vi har ett annat perspektiv, det diskursanalytiska, som vi anser kommer att tillföra problemområdet något nytt. Vi vill även problematisera identiteten i större utsträckning.

Sina Ali Muscati har skrivit den andra artikeln, med titeln “Reconstructing ‘Evil’: A Critical Assessment of Post-September 11 Political Discourse”. Hennes studie fokuserar på skapandet av en fiende efter 9/11. Ali Muscati menar att Bush och Bin Laden använder sig av samma slags retorik – tanken om det goda mot det onda. Hennes artikel är inte lika välstrukturerad och hon går inte vetenskapligt tillväga då hon inte använder sig av en explicit teori och metod. Artikeln känns mer partisk än den förra då den ger en onyanserad bild av världen. Därför ifrågasätter vi forskarens objektivitet i frågan. Men även hennes arbete är viktigt och säger något väsentligt om den diskurs vi ska undersöka: nämligen att skapandet av en fiende hänger ihop med uppbyggnaden av den egna identiteten.

1.5 Disposition

Vi har lagt upp uppsatsen på följande vis: Först presenterar vi de teorier vi ska använda oss av, sedan följer en genomgång av diskursanalys i allmänhet och en fördjupning i diskursteorin, som vi hämtat mest inspiration från. Efter det, i analysen, knyter vi ihop de tankar och teorier som presenterats i teori- och metodkapitlen med vårt material. Slutligen följer en kort sammanfattning och några reflektioner över vad vi har kommit fram till i uppsatsen.

2 Teorier om identitet

Identitetsstudier har fått mycket uppmärksamhet under senare år och teorier om identitetsskapande är en viktig del av vår uppsats. Eftersom vi granskar hur identiteter skapas genom politisk argumentation är det nödvändigt att undersöka vad identitetsteorier säger om på vilket sätt och om identitet kan förändras.

Identitet definieras oftast som någonting som skiljer en grupp från en annan. Identitet är alltså det, som människorna känner är deras " eget", det som skiljer dem från det som är främmande. Vi kommer här att se närmare på identitetens innehåll med hjälp av olika teorier om identitetsbyggande.

Vi ska nu presentera och diskutera begreppet identitet och skapandet av identitet. Efter det inledande mer allmänna avsnittet, ska vi granska hur framförallt konfliktsituationer kan påverka identiteter. Till slut studerar vi den amerikanska identitetens uppbyggnad och dess problem; existerar en enhetligt amerikansk identitet och på vilka element byggs den?

2.1 Identitetsskapande

Det finns flera olika teorier om identitetsskapande, vi presenterar några av dem här. Etnicitet anses vara en viktig del av identitetsbegreppet och därför ska vi nu granska hur identitetsteorierna ser på detta samband.

Först och främst kan vi utesluta det primordiala synsättet på skapande av identitet. Det känns inte lämpligt i vår studie, eftersom etnisk identitet är oföränderlig enligt teorin, som menar att etniciteten grundas på biologiska och kulturella särdrag såsom gemensamt språk, religion och historia (Kronsell 05.03.14). Identitet skulle således vara en passiv process där individen blir vad kultur och historia gör av henne (Kinnvall i Petersson-Robertson (red.) 2003 s.11). Detta synsätt är problematiskt eftersom det inte är kompatibelt med vårt analysverktyg diskursanalys, vars grundtanke är att sociala situationer skapar verkligheten och påverkar identitetsskapandet. Därför ser vi identitet i mer konstruktiva termer.

Både det instrumentalistiska och det konstruktivistiska perspektivet godkänner idén att identitet kan förändras och påverkas. Enligt instrumentalistiska teorier är etnicitet bara *en* del av individers identitet och det går att påverka identiteten med bland annat symboler och religioner. Detta perspektiv betonar också att ledare använder sig av etnicitet som redskap för att mobilisera ett kollektiv (Kronsell föreläsning 05.03.14). Denna teori kan alltså vara till hjälp i tolkningar av politiska diskurser: med hjälp av språket kan politiska ledare försöka skapa nya identiteter. Vi är medvetna om att den instrumentalistiska teorins syn på aktörer

kolliderar med det diskursteoretiska synsätt vi senare skall presentera, men vi vill ändå reflektera över viktiga aktörers eventuella påverkan på diskursen. Men vi bär främst med oss det socialkonstruktivistiska synsättet i vår analys.

Det socialkonstruktivistiska synsättet betonar att identitet byggs i komplexa sociala förhållanden, historia och nutid omskapar ständigt människors identitet (Kronsell 05.03.14). Kinnvall argumenterar i boken *Identitetsstudier i praktiken* för att identitet är något som konstrueras utifrån sociala kontexter och omgivningar. När man uttrycker det på detta vis handlar identitet inte om egenskaper hos individer, utan om representationer av konstanta processer (Kinnvall i Petersson & Robertson (red.) 2003 s. 11).

I vår analys har vi huvudsakligen det socialkonstruktivistiska synsättet i åtanke, men vi bär även med oss den instrumentalistiska tanken att symboler kan påverka identitetsskapandet. Vi anser att de båda kan användas tillsammans med diskursanalytisk metod, vilken framhäver språkanvändningens makt att påverka och omformulera identitet, samt visar på maktstrukturer i diskurser. Castells betonar maktens betydelse i identitetsprocessen: "the social construction of identity always takes place in a context marked by power relationships" (1997 s. 7).

Kollektiv identitet är benämningen på flera människors gemensamma identitet. Detta gör det möjligt att definiera sig själv på ett kollektivt sätt (Räsänen m.fl. 2002 s.73). Kollektiv identitet är därför ett centralt begrepp i vår analys, eftersom vi försöker se hur amerikansk argumentation bygger en gemensam identitet, en kollektiv identitet. Enligt Petersson och Robertson är kollektiva identiteter:

1. Sociala konstruktioner.
 2. Enbart meningsfulla i sin kontext.
 3. Motiverande till gemensam handling.
 4. Multipla och flerdimensionella.
 5. Artikulerade i gränslandet mellan Vi och De.
- (Petersson & Robertson 2003 s.7).

Vi anser att nationell identitet är ett bra exempel på kollektiv identitet. Nationella identiteter är formulerade i sociala förhållandena och formar "nations story". Den representerar gemensamma upplevelser och historia och ger nationen ett syfte och en mening. Idén om folkets ursprung och dess historias kontinuitet bekräftar också den gemensamma nationalidentiteten. Traditionsskapandet och skapelsemyterna är även de av betydelse för identitetsbyggandet. Och i nationalstaterna ger bilden av en ren och ursprunglig nation en bild av Oss överlägsna De Andra (Yuval-Davis 1997 s.26-28). Enligt Petersson och Robertson har anknytningen till kollektiva identitetsgemenskaper fördelar för dem som är delaktiga. Utomstående, de som inte passar in, blir uteslutna från det kollektiva samhället (2003 s.6).

Även om det finns olika processer i vilka identitet kan skapas är det främst betonat i litteraturen att identitet framför allt formas i relation till Den Andre. Som Calhoun skriver: "We know of no people without names, no languages or cultures in which some manner of distinctions between self and other, we and they, are not

made” (Calhoun 1994 s.9). Gränsdragningar mellan Vi och De är alltså särskilt betydande i identitetsbyggandets process eftersom det oftast är enklare för medlemmar i en identitetsgemenskap att se Den Andre negativt än att hitta vilka egenskaper som förenar Oss, som är ”lika” (Pettersson & Robertsson 2003 s. 7-8). Vi ska hålla det i åtanke när vi granskar den amerikanska argumentationen. I nästa avsnitt går vi djupare in på teorier om fiendebyggande.

2.2 Identitetsskapande i konflikter

Byggandet av en fiende blir särskilt starkt när en kultur eller nation känner sig hotad, vilket var fallet i USA efter 9/11. Som Lindholm Schulz argumenterar i Aggestams (*O*)*rättfärdiga krig* är krig alltid det yttersta medlet med vilken gränsen mellan Vi och De kan stärkas och bevaras (2004 s.99). I definitionen av sig själv försöker man att väcka de traditionella identitetsgemenskaperna och rötterna till liv. Nationalsymbolerna blir extra viktiga under denna process; i USA:s fall blev flaggan en mycket viktig symbol efter terrorattackerna (Peterson & Robertson 2003 s. 7).

Att beskriva de utomstående negativt är en viktig del av förnyelsen av den kollektiva identiteten (Räsänen m.fl. 2002 s.73). Vilka olika element kan då betonas i processen då särskiljningen av Vi och De görs? I litteraturen om fiendebyggande betonas ofta etniska olikheter, dvs. nationens historia, språk och genealogi. Etnisk identitet kan således användas som ett symboliskt verktyg i politiska kamper. Traditionellt anses alltså de etniska elementen styra Vi- och Debyggandet (Lindholm Schulz i Aggestam (red.) 2004 s.95f).

Religion kan betraktas som en viktig del av identitet, och några tänkare menar att religion har en stor betydelse i identitetsformuleringen, särskilt under krigstid. Samuel P. Huntington är en av dem som pekar på religionens betydelse. Han skriver: “In the course of the war, multiple identities fade and the identity most meaningful in relation to the conflict comes to dominate. That identity almost always is defined by religion” (Huntington 1996, s. 267). Saikal menar att den allmänna uppfattningen i USA är att det är islam som ligger till grund för konflikten. Att attackerna skulle ha orsakats på grund av ekonomiska orättvisor utesluts eftersom en stor del av terroristerna kom från en god ekonomisk bakgrund (2003 s.8).

Många kritiker, bland dem Amin Saikal, försöker avdramatisera religionens roll genom att betona att kristna och muslimer i många hundra år levde sida vid sida, tills korstågen och västs imperialistiska strävanden förändrade relationen (Saikal 2003 s.29-31). Enligt denna tolkning är det alltså inte religionerna som har gjort att det är oroligheter mellan den muslimska och kristna världen, utan imperialistiska strävanden.

Argumentationen strävar ofta efter att visa att en fiende historiskt alltid har existerat. Kontinuiteten gör det enklare att forma en bild av ”de onda andra”, eftersom de alltid har funnits. Vi måste nu hjälpa till att försvara vårt fosterland från de fiender som även våra förfäder kämpat mot. Historien upprepas ständigt

för att uppamma känslan av tillhörighet till nationen och den kollektiva identiteten även hos de nya generationerna (Hjärpe i Aggestam (red.) 2004 s.164f).

Vi anser att språket sällan kan vara neutralt i fiendekonstruktionens och i identitetsbyggandets process - det stöder alltid någon ideologi eller något tänkande, både genom sitt innehåll och genom sin formulering. Samtidigt visar språket på svagheter och ondskefulla drag hos Den Andre genom att förenkla och lämna ute det goda i denne. En text behöver inte vara ett propagandistiskt brandtal för eller mot någon ideologi för att själv vara ideologisk, den kan vara propagandistisk bara genom att betona det goda i Oss, vilket oftast ger en bild av att De Andra måste vara underlägsna (Lindblom 2000 s.1).

Det kan också vara fallet att det är svårt att definiera det onda Andra på ett precist sätt. Detta gäller också konflikten mot den ansiktslösa terrorismen, där oprecisa definitioner är vanliga i språket. Terroristernas motiv är svåra att förstå för den amerikanska publiken, både för statsledare och för den stora allmänheten. När det är svårt att definiera Den Andre kan istället en stark självidentitet formuleras. Då betonas det egna kollektivets storhet, överlägsenhet och makt. Den historiska bakgrunden och den gemensamma historien, drag som skiljer Oss från De Andra betonas i diskursen (Hjärpe i Aggestam (red.) 2004 s.159f). Fienden definieras alltså indirekt genom att betona vad den egna kollektiva identiteten står för och symboler kan användas för att skapa och förstärka nationalism (Eriksen 2002 s.102).

Hur är då den amerikanska identiteten skapad? Det går vi närmare in på i nästa avsnitt.

2.3 Amerikansk identitet

”Where are your parents from? And your great-grandparents? Eventually, if the questioner persists, he will find a transplanted root. The 100 per cent American is, after all, 100 per cent something else.”¹ Eriksen 2002 s.78

Efter att ha diskuterat identitetsbegreppet och identitetsskapandets många sidor, känns det rimligt med tanke på vår frågeställning, att fråga sig vad som kännetecknar den amerikanska identiteten. Går det ens att tala om en speciell amerikansk identitet? I boken *Ethnicity and Nationalism* påpekar Eriksen att USA:s historia ger en komplicerad bild av en enhetlig nation. Landet är inte etniskt enhetligt på samma sätt som till exempel staterna inom EU, USA är ett relativt nytt land, befolkat av människor från hela världen (Eriksen 2002 s.138f).

Den etniska dimensionen av begreppet identitet är alltså problematisk när det gäller att förstå den kulturella smältdegel som USA faktiskt är. För att förstå den amerikanska identiteten bör man snarare se till de idéer som landet bygger på. Vi har valt att kalla dessa idéer för ideologier. Ideologier kan förstås som människornas värderingar, tankar och avsikter samt deras sätt att granska och evaluera sin omgivning. Ideologi kan till exempel vara en människas religion, ett partiprogram eller något mer jordnära, som veganism (Lindblom 2000 s.5-8). Det

vi vill visa i detta kapitel är alltså vilka ideologier som ligger till grund för den amerikanska identiteten.

Journalisten Göran Rosenberg har i boken *Friare kan ingen vara* (1991) försökt fånga den amerikanska idén, från frigörelsen från kolonialmakten Storbritannien till Reagans tid som president. Det är ett stort och tungt projekt, men han lyckas i det stora hela att beskriva den amerikanska mentaliteten och självbilden väl.

Frihet är det viktigaste begreppet i den amerikanska ideologin. Frihet är den amerikanska ideologin. Det är på detta begrepp USA är byggt. Amerika började som en idé och formades i diskussioner mellan de lärda män som skrev ner konstitutionen. De hämtade inspiration från antikens, renässansens och det samtida Europas filosofer. John Lockes idé om en naturrätt, om från skapelsen givna okränkbara rättigheter, var en av de idéer som nationsbyggarna tog till sig (Rosenberg 1991 s.60-62). John Adams uttryckte i ett brev till en vän, hur fantastiskt detta var: "Hur många i det mänskliga släktet har någonsin förunnats lyckan att få välja ett samhällsstyre...för sig och sina barn?" (Rosenberg 1991 s. 77). Det var verkligen ett unikt historiskt tillfälle. Idéerna som landet byggdes på var jämlikhetens principer, och då folkets friheter hotades hade de rätt att avskaffa det styre som misskötte sig. I detta frihetens och jämlikhetens land kunde vem som helst med lite företagarganda börja med två tomma händer för att sedan arbeta sig upp i samhället. Den amerikanska drömmen föddes tidigt och lever kvar än idag (Rosenberg 1991 s.80).

Den amerikanska medelklassen har fungerat som symbol och mytbärare: den representerar "the American Dream", och Rosenberg hävdar att "[n]äst alla amerikaner har hittills definierat sig i förhållande till medelklassen och dess värderingar" (1991 s.296f). Tron på individens förmåga att skapa sitt eget liv har alltid varit stor i USA, som Rosenberg uttrycker det: "Den europeiska historien sa: skomakare bli vid din läst. Den amerikanska historien sa: bli något annat än den du är. I ett samhälle där en bonde förväntade sig att dö som bonde, gjorde han sannolikt det också. I Amerika var sannolikheten stor att han skulle dö som något annat, någon annanstans" (Rosenberg 1991 s.301). Den här mentaliteten har gjort att USA framgångsrikt har blivit en supermakt, numera den enda supermakten i världen. Landet är uppbyggt av småföretagare, ivriga emigranter som jagat den amerikanska drömmen. Men Rosenberg hävdar att denna anda förbytts till rädsla, rädslan att förlora kontrollen över sitt eget öde. Därför har nu nostalgi, och inte äventyrlusta, blivit utvecklingens motor. Det är paradoxalt att skräcken för moderniteten rotat sig så djupt i själva modernitetens civilisation (1991 s.279). Detta är sannolikt förklaringen till varför nutida politiker lyckas övertyga den amerikanska befolkningen att deras friheter är hotade.

Men USA fortsätter att vara drömmarnas land; Ronald Reagan har en gång sagt att USA är för stort för små drömmar. Retorik av detta slag formade amerikanernas uppfattning om sig själva och USA. Det var de stora idealen som skulle styra i "de stora drömmarnas och de goda föresatsernas imperium" (Rosenberg 1991 s.190).

Religionen spelade en stor roll under frigörelsen från kolonialmakten och byggandet av USA. Frihetsbegreppet och religionen kopplades ihop: "när Gud gav

liv gav han samtidigt frihet; med våld kan de båda förintas, dock aldrig skiljas åt” uttalade sig Thomas Jefferson under den amerikanska revolutionen (Rosenberg 1991 s.77). Reagan uttryckte ungefär tvåhundra år sedan samma tanke, han menade att en ”gudomlig plan placerade denna stora kontinent mellan haven för att upptäckas av människor...med en särskild kärlek till tro och frihet” (Rosenberg 1991 s.212). Än idag är USA starkt präglad av kristendomen och stora delar av befolkningen är starkt troende. Kopplingen mellan religion och frihet finns fortfarande kvar. Bara en sådan sak som att presidenten oftast avslutar sina tal till nationen med frasen ”may God bless America” säger en hel del om det religiösa klimatet.

Eftersom USA sågs (och ses) som Guds utvalda land och frihetens förvaltare på jorden, är det självklart att hot identifieras, det utpekas fiender som hotar de amerikanska värderingarna. Historiskt sett har USA:s roll i utrikespolitiken pendlat mellan isolationism och världsfrälsare. Vilken strategi bevarar egentligen bäst den amerikanska ideologin? Det har krävts mycket för att övertyga hemmaopinionen att stödja inblandning i den övriga världens affärer och när det lyckats beror det ofta på skicklig politisk retorik. Under kalla kriget målades Sovjetunionen och andra kommunistiska stater upp som onskans imperier som hotade den amerikanska friheten (Rosenberg 1991 s.209-225).

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att USA är ett land som bygger på stora idéer, ideologier, som binder samman dess befolkning. Istället för etnicitet och gemensam historia är det drömmarna om den individuella friheten och självförverkligandet som är kittet som håller ihop människor. Det är denna dröm som de nya emigranterna tar till sig när de stiger iland på amerikansk mark. Trots att verkligheten ofta ser brutalt annorlunda ut, och de sociala klyftorna växer, lever fortfarande den amerikanska drömmen kvar.

Eftersom vi kan se att den amerikanska identiteten är byggd på de amerikanska ideologierna snarare än en enhetlig etnisk bakgrund, så borde bilden av fienden, i detta fall terroristerna, vara skapad kring ideologiska olikheter. Det är just ideologier som skiljer USA starkare och tydligare från andra länder. Ideologier och slagord som demokrati och frihet kan hjälpa till att konstruera och separera amerikanerna från fienderna.

Vi har nu diskuterat hur identitet skapas och hur krigstid kan påskynda identitetsbyggandet. Dessutom har vi gett en bakgrundsförståelse för den amerikanska identiteten. Dessa idéer och teoretiska verktyg ska vi använda oss av i analysen av Bushadministrationens uttalanden. Men först ska vi presentera den metod vi ska använda oss av, diskursanalysen.

3 Diskursanalys

Diskursanalysen är inte enbart en metod och kan därmed inte kopplas lös från teorin. Det kan därför vara problematiskt att bara se den som metod, när den egentligen är som en slags paketlösning, innehållande både teori och metod. Därför kan diskursanalysen inte passas in i vilken teoretisk ram som helst. Det går dock att använda sig av andra teorier tillsammans med diskursanalysen – om de ger en djupare förståelse för problematiken (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.12). De teorier vi presenterade i föregående kapitel – teorier om identitetsskapande – anser vi är kompatibla med diskursanalys. De grunder diskursanalysen vilar på, som vi presenterar i detta kapitel, stämmer väl överens med de konstruktivistiska och instrumentalistiska teorierna. Vi anser därför att dessa teorier förstärker och kompletterar diskursanalysen, och gör att vi får mer ut av vår analys.

I detta kapitel presenterar vi först diskursanalysens grunder, för att sedan mer specifikt beskriva den inriktning vi har valt: Laclau och Mouffes diskursteori. Tillsist diskuterar vi eventuella metodproblem och knyter samman teori och metod till det analytiska ramverk vi ska använda i analysen.

3.1 En diskursanalytisk approach

Man bör se diskursanalysen som en teoretisk referensram snarare än som en tydligt begränsad forskningsmetod. Den ger få konkreta exempel på hur en analys ska genomföras och skiljer sig därför från många andra samhällsvetenskapliga metoder. Därför finns det också många olika innebörder av ”diskursanalys” och ”diskurs”. Det vi här beskriver som diskursanalys är de delar vi har fångat upp, den sorts diskursanalys vi har skapat.

En diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller en del av världen) på. Med diskurs avses en social praktik och ömsesidig påverkan (Fairclough 1989 s.22-24). Språkets roll problematiseras, det ses inte bara som en kanal som förmedlar, informerar eller kommunicerar, utan som en ”maskin”, som konstruerar den sociala världen. Utgångspunkten i diskursanalysen är alltså att de sätt vi talar på inte avspeglar vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer neutralt, utan spelar en aktiv roll i att skapa och förändra dem (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.9 - 18).

När man granskar en diskurs måste man känna till dess situation och praktik, och förhållanden mellan människor som tar del i diskursen. Diskursstudierna utgår från teoretiska traditioner som forskar i relationer mellan språk, struktur och den som har makt att uttala sig. Maktförhållanden byggs och skapas i samhälleligt

formade situationer. Med andra ord ger språket vägen till makten och kan också vara ett sätt att behålla den uppnådda positionen. Därför tolkar diskurserna alltid verkligheten från något etablerat perspektiv (Fairclough 1989, s.2-5;34-35). Om det alltså skulle ske en förändring i maktstrukturerna, skulle det leda till förändringar i diskurserna (ibid., s.40).

Michel Foucault kan ses som diskursanalysens fader. Alla andra diskursanalytiska inriktningar förhåller sig till honom på något sätt, antingen de håller med eller kritiserar. Den foucaultianska diskursanalysen uppmärksammar de utestängningsmekanismer som diskurser skapar. Diskurserna skapar ”sanningar”, bestämmer vad som är rätt och fel, sjukt eller friskt. Detta innebär att grupper i samhället stängs ute (Bergström & Boréus 2000 s.225).

Även W. Jørgensen och Phillips påpekar att detta är viktigt, att diskurser alltid definierar sig till det som de stänger ute (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.37). Här ser vi tydliga paralleller till de teorier om identitetsskapande som vi tidigare har presenterat; en mycket viktig del av identitetsskapandet är att poängtera att man är annorlunda än De Andra, och bygga upp en självbild i relation till fienden.

Diskursanalysen har sin grund i ett socialkonstruktivistiskt synsätt, vilket innebär att sanningen och vetenskapen problematiseras, det finns ingen objektiv sanning. Och de ”sanningar” som finns, förändras ständigt av miljö, kultur och historia. Människans syn på världen skapas och upprätthålls i sociala processer och det finns ett samband mellan kunskap och social handling (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.13f).

Det som nu har presenterats är det som är gemensamt för de olika sorternas diskursanalys. På grund av det diskursanalytiska områdets stora bredd är det mycket som har utelämnats men vi har tagit upp det som är mest relevant för vår forskningsuppgift. I följande avsnitt går vi djupare in på den inriktning som vi har valt att hämta mest inspiration från, nämligen Laclau och Mouffes diskursteori.

3.2 Laclau och Mouffes diskursteori

Vi köper inte en hel teori reservationslöst, utan använder oss av de delar vi anser passa bäst in i vår analys, de tankar som kan kombineras med identitetsteorierna. Laclau och Mouffes diskursteori är vår inspirationskälla, men läsaren ska alltså vara medveten om att vi inte använder oss av alla deras idéer. Dessutom är forskaren som använder sig av diskursteori väldigt fri i sitt arbete eftersom det inte finns så många anvisningar om hur man praktiskt ska gå tillväga. Detta kan leda till intersubjektivitetsproblem, något vi diskuterar senare. Laclau och Mouffe menar att alla fenomen är diskursivt konstruerade – kort sagt är allt diskurs. Och det pågår ständigt en kamp mellan olika diskurser, om vilken som ska ha makten, *hegemonin*. Hegemoni definieras närmare som organisering av samtycke. Genom ”meningsdannelsen”, åsiktsskapandet, kan maktförhållande neutraliseras, dvs. bli så självklara att de inte ifrågasätts. Till exempel kan en diskurs få medborgarna i en nation att känna att de tillhör samma grupp och har gemensamma intressen

tvärs över klassgränserna. En kollektiv nationell identitet kan skapas (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.43).

Diskursteorin är en sammansmältning mellan marxism och poststrukturalism. Den lånar många tankar från marxismen, men kritiserar även denna. Likt Gramsci menar Laclau och Mouffe att det förekommer betydelsefulla processer som är värda att studera inte bara i basen av samhället, utan även i överbyggnaden. Enligt Marx är det bara basen, ekonomin, som kan förändra samhället. Men Laclau och Mouffe menar att de politiska processerna är viktigast i skapandet av samhället, de bestämmer hur vi agerar och tänker. Dessa hegemoniska processer föregår i överbyggnaden av samhället, makt och politik är två sidor av samma mynt, menar Laclau och Mouffe (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.42-45). Därför är det de politiska processerna – diskurserna – som bör observeras och analyseras. Denna tankegång stämmer väl överens med våra idéer, och ger en ny dimension åt identitetsteorierna. Det är de politiska diskurserna som har makten att påverka medborgarnas agerande, det är politikerna som ger dem sin syn på sig själva och andra.

Hegemonibegreppet är alltså viktigt i Laclau och Mouffes teori. De påstår att makt inte är en egenskap som någon, ett subjekt, besitter, utan makt är en beteckning på den kraft och de processer som skapar det sociala. Makten skapar vår kunskap, våra identiteter och relationer. Det går inte att ”komma undan” makten, vi är tvungna att leva i en social ordning (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.49). Det är alltså själva diskurserna som är makt, inte de personer som formulerar dem. Detta är viktigt att komma ihåg i vår analys.

Laclau och Mouffe ägnar mycket kraft åt att förklara den språkliga delen av diskurser. De menar att alla diskurser är uppbyggda kring ett centralt tecken som kallas *nod*. Noden är alltså det tecken som står i centrum av hela diskursen. Till exempel kan ”demokrati” vara noden i en politisk diskurs, och ”folket” vara noden i en nationell diskurs. Till noden förhåller sig de andra tecknen i diskursen. Dessa tecken kallas för *element*. Elementen står i en speciell relation till noden, de får sin betydelse i relation till den. Genom sin relation till noden får elementen sin stadga (Bergström & Boréus 2000 s.229f). När elementen har fått en fast mening och betydelse kallas de *moment*. Diskursen är ett försök att stoppa förändring av teckens betydelse till varandra, och skapa en entydighet. Diskursens mål är alltså att göra elementen till moment, att reducera deras flertydighet till entydighet. Helt enkelt att skapa en enklare bild av världen. Därmed stängs alternativa tolkningar ute (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.37-40).

Diskurserna försöker även skapa ”myter”, vilket innebär att avgränsa en helhet med ett objektivt innehåll, till exempel ”folket” eller ”landet”. Dessa begrepp innebär olika saker för olika individer, men man försöker ge det endast en innebörd. Dessa myter möjliggör våra handlingar (Winther Jørgensen & Phillips 1999 s.451f). Här är det självklart att knyta an till Bushadministrationen och den bild de försöker skapa av USA, som bärare av en speciell idé.

Laclau och Mouffe förhåller sig även till fenomenet ”gruppidentitet”: de menar att grupper stänger ute Den Andre, den man identifierar sig i motsättning till. Samtidigt ignorerar man de olikheter som finns inuti gruppen och som egentligen skulle kunna ligga till grund för andra gruppbildningar. Det är först när

någon, som anser sig vara representant för gruppen, uttalar sig om gruppen och dess egenskaper, som den faktiskt skapas. På detta sätt är skapandet av gruppidentitet högst politiskt, menar Winther Jørgensen och Phillips (1999 s.57). Instrumentalistisk teori betonar även detta, att identitet och etnicitet kan vara ett effektivt vapen i händerna på politiker som försöker forma opinionen i ett land. Diskursteorin kan alltså med fördel kombineras med andra teorier, och vi har gjort en del försök att visa detta. I nästa avsnitt ska vi diskutera mer utförligt hur vi ska kombinera teori och metod, samt hur vi ska gå tillväga i analysen.

3.3 Ett analytiskt ramverk

Som tidigare framgått anser vi att vår kombination av teori och metod är givande. Teorierna om identitetsskapande är viktiga eftersom de problematiserar den enkla indelning av Vi och De som ofta görs och lyfter fram att det ofta ligger politiska motiv bakom identitetsbyggande. Att det handlar om just ett byggande är viktigt, att identiteter aldrig är statiska utan att det rör sig om en föränderlig process. Det är viktigt att förstå identitetsskapandet eftersom det påverkar beskrivningen av hur samhället ser ut och fungerar samt ger förklaringar till individers beteende (Kinnvall i Petersson-Robertson (red.) 2003 s.11).

Det viktigaste diskursteorin har att bidra med till vår analys är dess fokus på maktaspekten. Den diskurs som dominerar sätter gränser för hur världen kan uppfattas, och stänger ute alternativa tolkningar. Och även om det känns abstrakt och svårt att utreda var makten finns, vill vi försöka oss på att finna maktstrukturer i diskursen (Hall i Petersson-Robertson (red.) 2003 s. 112-113). En annan aspekt vi kommer att koncentrera oss på är att hitta noden och de andra viktiga tecknen i diskursen. Vilken relation har dessa tecken till varandra?

I kombinationen av identitetsteorier och diskursanalys kommer vi alltså att analysera Bushadministrationens uttalanden utifrån följande aspekter:

1. Hur beskrivs och skapas en fiende i diskursen och till vilken nytta?
2. Har konflikten en prägel av religiösa motsättningar?
3. Vilken bild skapas av den amerikanska identiteten? Spelar myter och traditionella värderingar en stor roll?
4. Diskursens viktigaste tecken - deras betydelse och förhållande till varandra.
5. Maktaspekten. Vad blir följderna av att denna diskurs dominerar?

Vi är väl medvetna om att diskursanalys som metod innebär en del problem; diskursanalysens brister ligger i detsamma, som ger metoden dess styrka.

Om man, som diskursanalytiker, menar, att verkligheten är socialt skapad och att sanningar är diskursivt konstruerade – hur kan man då hävda att man själv har nått en ”sanning” med sitt arbete? Varför skulle det jag ha skrivit vara mer sant än någonting annat? Vi kan ändå notera, att god vetenskap är snarare kritiskt ifrågasättande än ”sann” (Hall i Petersson-Robertson (red.) 2003 s.133).

Det kan även vara problem med intersubjektiviteten eftersom det inte finns några strikta mallar att utgå ifrån, forskaren är väldigt fri. Detta tror vi att vi kan komma ifrån genom att tydligt redovisa och argumentera för våra ståndpunkter och belysa vår argumentation med citat.

En annan svårighet är att avgränsa diskursen. I vårt fall har det varit ganska lätt. Men man skulle ju kunna tänka sig att studera andra, närliggande diskurser, och se vad de säger, vilka motsättningar som finns. Då man ska undersöka maktförhållanden och vilken diskurs som innehar hegemonin är det självklart givande att studera ett antal, krockande, diskurser. Det skulle vara väldigt intressant, men ett mycket större arbete och en helt annan forskningsuppgift.

4 Analys

Det är nu i analysen som vi ska undersöka hur väl diskursteorin och teorierna om identitetsskapande stämmer in på diskursen. Eller snarare: hur väl dessa teorier *belyser* den politiska diskursen. Vi har delat in analysen i tre avdelningar, för att underlätta läsandet och därför att det känns som ett naturligt upplägg. Först presenterar vi hur en fiende byggs upp, sedan hur den amerikanska identiteten förstärks och tillslut diskuterar vi maktaspekten och lyfter fram viktiga begrepp. I analysen presenterar vi belysande citat och diskuterar dem i förhållande till teori och metod.

4.1 Fiendebyggandet

Identitetsbyggandets teorier betonar att Vi- och Debyggandet blir särskilt viktigt när en nation är inblandad i en konflikt. Vi har tidigare beskrivit fiendebyggandets mekanismer och särdrag, och i analysen som följer kommer vi att granska hur Bushadministrationen genom sina uttalanden försöker bygga upp en kollektiv identitet. Eftersom negativa beskrivningar av fienden är en viktig del i förnyelsen av den kollektiva identiteten ska vi analysera hur fienden beskrivs. Vi ska även undersöka vilken roll religion har i denna process, om religion har en stor del i identitets- och fiendebyggandet. Vi börjar med att analysera den historiska kontinuitetens betydelse i processen.

4.1.1 Den historiska kontinuiteten

I en myt om USA:s utrikespolitiska historia liknas USA vid fågeln Fenix, som efter nederlag stiger upp på nytt och besegrar sina motståndare. Denna liknelse symboliserar en historisk kontinuitet, att USA alltid har besegrat sina fiender. I den diskurs vi undersöker framhävs de historiska segrarna och att USA har en förpliktelse mot gångna generationer, som redan kämpat för de amerikanska värdena. USA har alltid stått på de godas sida. Som president Bush uttrycker det: frihet och rädsla, rättrådighet och grymhet har alltid varit i krig, och amerikanernas uppgift är tydlig:

[O]ur responsibility to history is already clear: to answer these attacks and rid the world of evil. [...] we are not spared from suffering. In every generation, the world has produced enemies of human freedom. They have attacked America, because we are freedom's home and defender. And the commitment of our fathers is now the calling of our time (George W. Bush 010914).

We have seen their kind before. They are the heirs of all the murderous ideologies of the 20th century. By sacrificing human life to serve their radical visions -- by abandoning every value except the will to power -- they follow in the path of fascism, and Nazism, and totalitarianism. And they will follow that path all the way, to where it ends: in history's unmarked grave of discarded lies (George W Bush 010920).

Bush menar alltså att det är medborgarnas historiska plikt att kämpa för det USA som deras förfäder har slagits för. Med hjälp av att peka på att det alltid har funnits fiender och skäl att slåss byggs nutidens stora fiende upp. Idén om folkets gemensamma historia och denna historias kontinuitet stärker den nationella identiteten. Bush associerar dagens fiende med forna fiender; han lyfter upp historiska fenomen, som fascism och nazism, som oftast anknyts till folkmord och krig, för att stärka sitt budskap. Varje generation har sin egen fiende, och amerikanerna måste gemensamt satsa på att övervinna "det onda". Även om fienden är ny, är den alltså på ett sätt mycket gammal.

Bush betonar i sina uttalanden att det är möjligt att besegra fienden: USA kan återigen resa sig som fågeln Fenix. Den nutida fienden kopplas samman med det ondas kontinuitet, det onda som i alla generationer har ofredat USA och dess grundvärden. Belysandet av den historiska kontinuiteten är alltså särskilt viktigt för skapandet av en kollektiv identitet.

4.1.2 Fiendebeskrivningen

Eftersom Vi- och Debyggandet är centralt för den kollektiva identitetsformuleringen, beskrivs fienden (talibanerna och Al Qaida) som barbariska och respektlösa. Diskursen betonar på flera sätt vad som skiljer dem från väst, till exempel auktoritära styren och försummelse av mänskliga rättigheter. Fienden står för en helt annan politisk verklighet.

We're dealing with evil people who hate freedom and legitimate governments. [...] This is good versus evil. These are evildoers. They have no justification for their actions. There's no religious justification, there's no political justification. The only motivation is evil (George W. Bush 010925).

Fienden beskrivs som en motsats till USA, och de avskyr de ideal vilka USA är byggt på. Amerikanernas godhet och terroristernas ondska är självklar, alla har väl sett hur World Trade Centertornen rasade ihop! Fiendens motiv behövs inte heller förstås, deras enda motiv är ondska. Verkligheten förenklas för att beskriva denna ondska, som tar sig över alla hinder. Både "det goda" och "det onda" är starkt begränsat i skildringen. Det goda är begränsat till alla civiliserade länder, det onda till alla dem som är i samröre med terrorister. En kategorisering av världen görs, där allt är antingen svart eller vitt, som den berömda satsen visar: "Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists." (George W. Bush 010920). Det finns alltså ingen medelväg, det finns bara det goda eller det onda. Betoningen av fiendens ondska gör det naturligtvis mycket lättare att identifiera sig med det goda. USA har alltid kämpat för viktiga västerländska värden, som *demokrati* och *frihet*, till skillnad mot de

länder där terroristerna har haft en stark position. Detta påpekas naturligtvis, fienderna framställs som barbarer; amerikanska värderingar betyder ingenting för dem:

In Afghanistan, we see al Qaeda's vision for the world. Afghanistan's people have been brutalized -- many are starving and many have fled. Women are not allowed to attend school. You can be jailed for owning a television. Religion can be practiced only as their leaders dictate. A man can be jailed in Afghanistan if his beard is not long enough (George W. Bush 010920).

Den Andre har med hjälp av dessa svartvita kategoriseringar blivit allt vad USA inte är. Genom att avhumanisera fienden och samtidigt betona det mänskliga lidandet på den egna sidan skapar man en stark sympati för det amerikanska folket.

Terroristerna är djur, som saknar alla mänskliga drag. Denna demonisering och avhumanisering syns tydligt i språkbruket - terroristerna lever såsom djur i hålor och undviker dagens ljus:

They will try to hide, they will try to avoid the United States and our allies - but we're not going to let them. They run to the hills; they find holes to get in. And we will do whatever it takes to smoke them out and get them running, and we'll get them (George W. Bush 010915a).

Genom att betona fiendens barbariska och ociviliserade sidor försöker diskursen skapa en motreaktion i hela världen - ingen kan förstå eller stå på de ociviliserades sida. "Vi" i detta sammanhang står alltså inte bara för USA, utan för hela den civiliserade världen. Colin Powell uttrycker det som så: "I think every civilized nation in the world recognizes that this was an assault not just against the United States, but against civilization." (Colin Powell, 010915a).

Diskursen porträtterar alltså amerikanerna som hjältar och befriare, och manar andra länder att stödja denna rättfärdiga kamp, där gott och ont, ljus och mörker strider mot varandra. Målsättningen är att få lyssnare att identifiera sig med de politiska ledarna och godkänna deras tillvägagångssätt. Förstärkandet av västs kollektiva identitet och försöken att skapa en gemensam fiende hjälper den utrikespolitiska ledningen i rättfärdigandet av kriget.

4.1.3 Religionens betydelse

"This crusade, this war on terrorism is going to take a while." (George W Bush 010916)

Ovanstående uttalande av president George W. Bush satte igång upprörda diskussioner. Vid en första anblick kan det förefalla att detta påstående bevisar validiteten i Samuel P. Huntingtons teorier om civilisationernas kamp. Enligt Huntington uppstår dessa kulturella konflikter främst ur religiösa motsättningar. Därför kan användandet av ordet "crusade" – korståg – väcka tankar om ett krig mellan kristendom och islam. Men detta ordval berodde säkerligen på överrumpling och obetänksamhet från Bushadministrationens sida, och efter detta

uttalande har ingen sådan koppling gjorts. Trots det räckte det i alla fall för att väcka en diskussion bland allmänheten. Och det väcker frågan om hur viktig religionen är i konstrueringen av den amerikanska identiteten. Vi har tidigare i identitetskapitlet konstaterat att religionen har haft en betydelsefull roll i USA:s historia, men vilken roll gavs den i den politiska diskursen efter 9/11?

Vi nämnde i inledningen Sina Ali Muscati, som i sin artikel "Reconstructing 'Evil': A Critical Assessment of Post-September 11 Political Discourse" granskar hur fienden konstruerades efter 11 september. Enligt henne beskrivs islam negativt i västerländska diskurser, i vilka "muslims *en masse* are judged only by their worst representatives" (2003 s.254). Detta fenomen tycks däremot inte stämma in på Bushadministrationens uttalanden. Diskursen strävar istället efter att tona ned olikheter och försökte binda ihop olika länder, både muslimska som kristna, mot terrorismen. En västerländsk gemenskap betonas, dit alla "civiliserade" länder hör, även muslimska.

I uttalanden upprepas det gång på gång att hela världen är enad mot "evil-doers". Särskilt betonas USA:s vänskap med flera muslimska och arabiska länder, goda ekonomiska förhållandena tas upp i uttalandena. Etniciteten tonas alltså ned snarare än att användas som ett verktyg, som den instrumentalistiska teorin menar. Det religiösa inslaget tonas ned i diskursen, och USA beskrivs som en liberal stat, där utövare av olika religioner kan leva sida vid sida:

We don't view this as a war of religion, in any way, shape or form. As a matter of fact, Islam preaches peace. The Muslim faith is a peaceful faith. And there are millions of good Americans who practice the Muslim faith who love their country as much as I love the country, who salute the flag as strongly as I salute the flag. [...] ...we'll have Muslim and Jew and Christian side-by-side with us (George W. Bush 010919).

Man försöker alltså tvätta bort konfliktens religiösa stämpel. Fienden byggs istället starkare kring Al Qaida, vilket hjälper till att precisera fiendebilden. Al Qaida separeras från övriga muslimer och utpekats som ett barbariskt terroristnätverk:

Al Qaeda is to terror what the mafia is to crime. But its goal is not making money; its goal is remaking the world -- and imposing its radical beliefs on people everywhere. The terrorists practice a fringe form of Islamic extremism that has been rejected by Muslim scholars and the vast majority of Muslim clerics -- a fringe movement that perverts the peaceful teachings of Islam. The terrorists' directive commands them to kill Christians and Jews, to kill all Americans, and make no distinction among military and civilians, including women and children (George W. Bush 010920).

Ett eventuellt samband mellan islam och terrorattackerna förnekas alltså av Bushadministrationen. Diskursen betonar istället USA:s fria värden och religionsfrihet och konstaterar att ett stort antal amerikaner faktiskt är muslimer. Detta accepteras, bara de samtidigt tror på det värden USA är byggt på.

Fast även om islams betydelse tonas ner, spelar religion en stor roll i diskursen. Islam beskrivs som en fredlig religion, men samtidig har president Bushs egna uttalanden en starkt kristen laddning. Detta komplicerar frågan, och gör diskursen lite dubbeltydig. Som starkt kristen gör Bush många kopplingar till

den kristna tron i sina tal. Direkt efter attackerna användes kristendomen för att trösta amerikanerna:

And I pray they will be comforted by a power greater than any of us, spoken through the ages in Psalm 23: "Even though I walk through the valley of the shadow of death, I fear no evil, for You are with me." (George W. Bush 010911).

Religion betonas, men samtidigt understryks det att det inte får bli den faktor människorna använder i bedömningen av De Andra. Religionens roll i USA är stark, och har varit väldigt historiskt viktig, och det är därför svårt att bedöma om religiositet har blivit viktigare efter och under denna konfliktsituation. För att kunna jämföra skulle vi behöva göra en analys av diskursen även innan terrorattackerna. Grundat på det material vi har undersökt kan vi i alla fall konstatera att religionen är en viktig del av den amerikanska identiteten och att det är mer naturligt att använda sig av religiösa anspelningar i USA än vad det skulle vara i många andra västerländska länder. Sådana religiösa uttalanden hör bättre hemma i kyrkan än i den utrikespolitiska ledningens uttalanden i ett land som till exempel Sverige. Trots allt är religionen en viktig del av den amerikanska politiken och det går inte riktigt att skaka av sig Huntingtons argument om religionens sprängkraft i konflikter: "Some westerners, including President Bill Clinton, have argued that the West does not have problems with Islam but only with violent Islamist extremists. Fourteen hundred years of history demonstrate otherwise" (Huntington 1996 s.209).

4.2 Det amerikanska identitetsbyggandet

Enligt identitetsbyggandets teorier, som vi tidigare presenterat, stärks den nationella identiteten då ett land är hotat. I skapandet av den nationella identiteten går man tillbaka till de traditionella identitetsgemenskaperna och rötterna. Eftersom terrorattackerna den 11 september rimligen måste betraktas som ett stort hot mot den amerikanska staten, borde den nationella identiteten starkt betonas och byggas upp i de ledande politikernas uttalanden. Och, som redovisats i kapitlet om amerikansk identitet, är landet USA byggt på ideologier, snarare på etniska grunder. Därför borde det vara dessa ideologiska rötter som betonas i diskursen. Kort sagt: Hur byggs den kollektiva amerikanska identiteten upp i diskursen, och vilka värden är centrala?

4.2.1 Bilden av USA

I återskapandet av den amerikanska identiteten efter 9/11 är det förstås viktigt för Bushadministrationen att påpeka hur USA som nation har påverkats av krisen.

Därför undrar vi hur USA beskrivs efter terrorattackerna. Jo, som ett land som har gått stärkt ur krisen, som inte kan påverkas av terrorister:

See, these terrorists thought they could affect the United States. They thought they could diminish our soul. They just strengthened our country. And while the numbers aren't going to look too good in the short-run, we'll be a stronger nation as a result of this. And they've miscalculated. They made a terrible mistake. They thought somehow they could affect the psyche of our country. They're wrong. And not only that, we'll prove them wrong. They have roused the ire of a great nation. (George W. Bush 010924).

Intressant i detta uttalande är påståendet att USA har en själ och ett psyke. Landet ges även andra mänskliga egenskaper: "An act of war has been committed on this country, and the dedication of our Guardsmen and Reservists will serve not only as a strong symbol to all that we're prepared to take the necessary actions, but will be a part of helping define *the spirit and courage of America* [vår kursivering]." (Bush 010917).

USA beskrivs som en starkare nation. Och framförallt som en över alla gränser enad nation. Även kongressen är enad; "[t]oday, we feel what Franklin Roosevelt called the warm courage of national unity. This is a unity of every faith, and every background. It has joined together political parties in both houses of Congress. [...] Our unity is a kinship of grief, and a steadfast resolve to prevail against our enemies." (George W. Bush 010914). I förstärkningen av den nationella identiteten tonas motsättningarna inom befolkningen ner och den nationella identiteten placeras i främsta rummet. De andra konkurrerande identiteter som medborgarna kan tänkas identifiera sig med är inte viktiga, en bild skapas av att alla amerikaner först och främst är patrioter: "Americans of every faith and background are committed to this goal." (George W. Bush 010915b).

Det amerikanska folkets karaktär beskrivs bara i positiva ordalag, Bush säger att världen har sett att "our fellow Americans are generous and kind, resourceful and brave. We see our national character in rescuers working past exhaustion; in long lines of blood donors; in thousands of citizens who have asked to work and serve in any way possible. And we have seen our national character in eloquent acts of sacrifice." (010914).

4.2.2 Ideologi och myt

Efter att ha konstaterat att USA som land beskrivs som starkt och enat har vi nu kommit fram till den spännande uppgiften att ta reda på hur viktiga de amerikanska värdena och myterna är i diskursen. De ideologier som USA historiskt är uppbyggt på är, som vi tidigare beskrivit i identitetskapitlet, frihet och jämlikhet. Och den stora amerikanska myten är den om USA som möjligheternas land, om alla individers chans att skapa sig ett bra liv.

Det är relativt lätt att konstatera att värden är en viktig del av den nationella identitet Bushadministrationen bygger upp: "This is a determined nation, and we're a strong nation. We're a nation based upon fabulous values." (Bush, 010927). Ofta i diskursen stöter vi på detta påstående, att det är värden som särskiljer USA från omvärlden, men det är sällan som dessa värden preciseras. Följande citat

presenterar dock indirekt ett viktigt värde: "I ask you to uphold the values of America, and remember why so many have come here. We are in a fight for our principles, and our first responsibility is to live by them. No one should be singled out for unfair treatment or unkind words because of their ethnic background or religious faith" (Bush 010920). *Jämlikhet* är det värde som ligger bakom detta citat; ingen ska diskrimineras på grund av etnisk bakgrund eller religiös övertygelse. Dessutom är detta tal en uppmaning att slåss för USA:s principer, och det är amerikanernas plikt att leva efter dessa. Därmed ges konflikten en ideologisk prägel, och det är omöjligt för amerikanerna att ställa sig på någon annan sida än den egna. Den kollektiva identiteten förstärks och manar till gemensam handling mot fienden.

Ett ord förekommer i nästan vartenda tal, och det är ordet "freedom". Detta säger något väsentligt om diskursens karaktär. *Frihet* är det högsta värdet, och det beskrivs ständigt som hotat: "They have attacked America, because we are freedom's home and defender. And the commitment of our fathers is now the calling of our time" (Bush 010914). Den höga frekvensen av detta ord, "freedom", kan bara betyda att det är väldigt viktigt för att förstå diskursen, friheten är det centrala värdet. USA jämförs med detta begrepp, och ses som den främste representanten för friheten i världen: "America was targeted for attack because we're the brightest beacon for freedom and opportunity in the world. And no one will keep that light from shining." (Bush 010911). Demokrati är en del av friheten: "[f]reedom and democracy are under attack" (Bush 010912). Här presenteras ännu ett värde, *demokrati*, som kan ses som en del av begreppet frihet.

Demokratins symboliska betydelse för USA, och de friheter det amerikanska folket har, demonstreras i följande uttalande: "Americans are asking, why do they hate us? They hate what we see right here in this chamber -- a democratically elected government. Their leaders are self-appointed. They hate our freedoms -- our freedom of religion, our freedom of speech, our freedom to vote and assemble and disagree with each other" (Bush 010920).

Diskursen skapar en bild av en enhetlig nationell identitet, byggd på historiska värden. Troligt är att denna diskurs helt dominerar de vanliga amerikanernas världsbild, och att ett ifrågasättande av den nationella identiteten är otänkbar. Diskursen skapar "sanningar", bestämmer vad som är rätt och fel, gott och ont. Det här är ett tydligt exempel på hur användning av nationella symboler åstadkommer en förstärkning av den kollektiva identiteten och motiverar till gemensam handling mot fienden.

Nu är frågan om även den största amerikanska myten, den amerikanska drömmen, finns med och underhålls i diskursen? Ja, det är mycket tydligt att så är fallet. Tidigare belyste vi i följande citat frihetens roll, men nu är fokuseringen en annan: "America was targeted for attack because we're the brightest beacon for freedom and *opportunity* [vår kursivering] in the world." (Bush 010911). Diskursen upprätthåller bilden av USA som möjligheternas land och tanken om den speciellt amerikanska företagargandan finns med i många tal:

As I said yesterday, people have declared war on America, and they have made a terrible mistake, because this is a fabulous country. Our economy will come back. We'll still be the best farmers and ranchers in the world. We're still the most innovative entrepreneurs

in the world. On this day of faith, I've never had more faith in America than I have right now (George W. Bush 010916).

Härmed upprätthålls den mytiska bilden av USA som bärare av unika värden och idéer, med en befolkning som har byggt landet med sina bara händer och vars vilja aldrig kan knäckas. Det amerikanska folket känner då landet är hotat en tillhörighet som de inte annars hade känt. Bushadministrationen vill få de amerikanska medborgarna att först och främst identifiera sig som amerikaner, som patrioter. Som vi tidigare har sagt - när fienden är otydlig, då gäller det att definiera det egna istället! Vi ska avsluta detta avsnitt med ett citat, som visar hur USA ville uppfattas av omvärlden efter terrorattackerna:

The world sees our commitment to freedom, as it impressed. The world sees our compassion toward one another, as neighbor helps neighbor; as neighbor grieves with neighbor; as people from all across our country want to hold the families who have been endangered -- who have been hurt in their arms. The world sees a nation at prayer -- Christian, Jew and Muslim, alike -- praying for strength to an almighty and merciful God. The world is beginning to see the best of this great land. The world is beginning to understand why we all treasure America so much -- our values, our freedom and the strength of the American character. No, they thought they attacked America and hurt us. We are stronger than ever, and we will prove it to the world (Bush 010927).

4.3 Ett maktperspektiv

Vi ska i detta avsnitt diskutera och reflektera hur den amerikanska diskursen reflekterar och skapar maktstrukturer, och vilka begrepp som är de mest centrala.

Enligt det diskursteoretiska synsättet är makt är inte något som finns i en roll, som till exempel rollen som president. Det är alltså inte George W. Bush som utövar makt genom den diskurs han är en del av. Makten är inbäddad i själva diskursen och de försanthållanden om världen som den producerar och upprätthåller. Diskursanalysen är således helt ointresserad av aktörers mål och motiv och deras betydelse i de diskursiva processerna. Det som är intressant är de normer och sanningar som diskursen skapar. Men därmed inte sagt att diskursen inte har makt att påverka. Eftersom allt är diskursivt utformat finns det ingen makt utanför diskurserna och det är utom tvekan att bilden av USA och dess befolkning upprätthålls genom de politiska diskurserna.

Makten ligger i att en världsbild formas, och som vi har sett tidigare i analyskapitlet så uppmålas världen som tudelad, det goda mot det onda. Tecknen i diskursen får endast *en* innebörd och alternativa tolkningar stängs ute. De två tecknen "good" och "evil" är centrala moment i diskursen. Det är mellan dessa två tecken som resten av elementen får sin betydelse. Egentligen är innebörden av "good" ytterst godtycklig; ordet kan ha vitt skilda innebörder för olika individer men i den amerikanska politiska diskursen har "good" blivit synonymt med den amerikanska ideologin, de värden som USA antas representera, som frihet, demokrati, jämlikhet osv. Det mest centrala av dessa värden är frihet, "freedom" och det är i diskursen starkt förknippat med det begrepp som känns som den

naturliga *noden*: ”good”. De positiva amerikanska värdena har även de en relation till noden, och även till det andra centrala begreppet, ”evil”, ondska. Ondskan representerar allt som är oamerikanskt och den amerikanska ideologin är starkt hotad av ondskan. Det amerikanska ställs ständigt mot det oamerikanska; god mot ond, civiliserad mot ociviliserad, ”freedom- loving people” mot ”barbarians”. Alla dessa tecken har sin bestämda plats i diskursen, deras mångtydighet har reducerats till entydighet, de har blivit moment som upprätthåller den amerikanska världsbilden.

Den fullkomliga likgiltigheten diskursteorin visar för aktörer kan kännas problematisk. Efter att ha konstaterat att den amerikanska identiteten så starkt har formulerats efter 11 september är det svårt att låta bli att fundera över om inte det är de centrala aktörerna i USA:s utrikespolitiska ledning som har valt att betona identiteten, av taktiska skäl. Man kan leka med tanken hur det hade varit om det var Al Gore istället för George W. Bush som var USA:s president när terrorattackerna skedde. Hade diskursen som följde sett annorlunda ut? Vi tror att även Gore skulle försöka stärka den kollektiva amerikanska identiteten i detta läge, även om hans utrikespolitiska motiv hade sett helt annorlunda ut.

Om vi tänker så här spelar egentligen de enskilda aktörerna inte någon roll, de är utbytbara. De diskursiva processerna är större än enskilda personers motiv. Det var ingen ny identitet som byggdes upp efter 9/11; diskursen vidmakthåller den världsbild som har dominerat i USA under hundratals år. Därmed inte sagt att denna bild inte kan förändras. En diskurs kan aldrig vara ensam på plan, även om den intar en hegemonisk position. Hur dominant en diskurs än är finns det alltid konkurrerande diskurser – en perfekt hegemonisk diskurs finns alltså inte. Meningsbildandet är en ständig kamp mellan olika diskurser. Just nu kan vi dock konstatera att den världsbild som Bushadministrationen predikar dominerar. Och den ledande fråga som har skapats av diskursen och som omvärlden nu har att förhålla sig till är: Är vi med USA eller mot dem?

5 Sammanfattning

I inledningen presenterade vi vårt syfte med uppsatsen och de frågor vi ville finna svar på. De första två frågorna, ”Hur återskapades den amerikanska identiteten efter 9/11?” och ”Vilken roll hade fiendebeskrivningen i identitetsbyggandet?” tycker vi att vi har funnit tydliga svar på. Det är tydligt att den amerikanska identiteten har byggts upp med hjälp av gemensam historia och religion, samt myter och värderingar. De uttalanden vi analyserade var färgade av begrepp som bygger upp den kollektiva identiteten; frihet, demokrati och godhet lyftes fram som typiskt amerikanska värden och egenskaper. Samtidigt kontrasteras det ”typiskt amerikanska” mot den onda fienden, som får symbolisera allt som USA inte står för. Fiendebyggandet handlar alltså om att förstärka den egna identiteten och göra det i princip omöjligt att sluta upp på någon annan sida än den amerikanska.

I analysen kunde vi visa att religionens roll har varit betydande i diskursen efter terrorattackerna. Men det går inte att hitta negativa argumentationer som tyder på motsättningar mellan islam och kristendom. Tvärtom så har Bushadministration byggt upp en amerikansk identitet som grundar sig på friheter; alla amerikaner har rätt att välja religion så länge de saluterar den amerikanska flaggan som en sann patriot.

Vi har även försökt besvara vår tredje frågeställning: ”Hur kan den världsbild som skapas i diskursen tolkas ur ett diskursanalytiskt maktperspektiv?”. Allt är diskurs enligt diskursteorin och den största makten ligger i att forma en dominerande världsbild. Och man måste onekligen erkänna att den politiska amerikanska diskursen skapar den i väst dominerande världsbilden. Diskursen är inte ohotad men den har en hegemonisk ställning. Detta innebär att den stänger ute alternativa åskådningssätt och tolkningar av skeenden. Det är häri den stora makten ligger. Vi har dessutom kunnat identifiera de viktigaste tecknen; ”good” och ”evil”. Till dessa tecken förhåller sig alla andra tecken i diskursen.

Avslutningsvis ser vi att uppsatsens två teorier kompletterar varandra och ger en nyanserad bild av den diskursiva processen. En tydlig förändring i diskursen går dock inte att visa i denna studie och det har inte heller varit vår mening. Det hade däremot varit väldigt intressant att göra en sådan studie, kanske genom att jämföra med en annan konflikt, som kriget i Vietnam. Det skulle vara en intressant sätt att gå vidare inom vårt problemområde.

6 Referenser

- Aggestam, Karin, (red.) 2004. *(O)rättfärdiga krig*. Lund: Studentlitteratur.
- Ali Muscati, Sina, 2003. "Reconstructing 'Evil': A Critical Assessment of Post-September 11 Political Discourse", *Journal of Muslim Minority Affairs* vol. 23, nr. 2, s.249-269.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Billeaudeaux, A., Domke, D., Garland, P., Hutcheson, J., 2004. "U.S. National Identity, Political Elites, and a Patriotic Press Following September 11", *Political Communication* nr. 21, s.27-50.
- Calhoun, Craig, (red.) 1994. *Social Theory and the Politics of Identity*. Massachusetts: Blackwell Publishers Inc.
- Castells, Manuel, 1997. *The Power of Identity*. Massachusetts: Blackwell Publishers Inc.
- Eriksen, Thomas H., 2002. *Ethnicity and Nationalism – Anthropological Perspectives*. Andra upplagan. London: Pluto Press.
- Fairclough, Norman, 1989. *Language and Power*. New York: Longman Inc.
- Huntington, Samuel P., 1996. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. London: Simon & Schuster.
- Konsten att skriva och tala*, 2003, version 3. Lunds universitet: Statsvetenskapliga Föreningen.
- Lindblom, Katri, 2000. Översättning, Ideologi och Översättningens Ideologi. Hur Hitler svarar till Roosevelt på finska? Magisteruppsats Tammerfors Universitet. [online] <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00051.pdf>. 4 maj 2005.
- Petersson, Bo, Robertson, Alexa, (red.) 2003. *Identitetsstudier i praktiken*. Malmö: Daleke Grafiska AB.
- Rosenberg, Göran, 1991. *Friare kan ingen vara. Den amerikanska idén från Revolution till Reagan*. Stockholm: Norstedts Förlag AB
- Räsänen, Rauni; Jokikokko, Katri; Järvelä, Maria-Liisa; Lamminmäki-Kärkkäinen, Tanja (red.), 2002. "Interkulturell lärarutbildning. Från Utopi till Verklighet med hjälp av en Verksamhetsberättelse". Enhet till uppfostrandet och lärarutbildning, Universitet Oulu, Finland. [online] <http://herkules oulu.fi/isbn9514268075/html/x663.html>. 12 maj 2005.
- Saikal, Amin, 2003. *Islam and the West – Conflict or Cooperation?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Winther Jørgensen, Marianne, Phillips, Louise, 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag
- Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender & Nation*. London: Sage Publications

Vita huset online – källor (nerladdat 050424):

- 01.09.11. "Statement by the President in His Address to the Nation."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010911-16.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010911-16.html)
- 01.09.12. "Remarks of the President in a Photo Opportunity with the National Security Team."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010912-4.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010912-4.html)
- 01.09.14. "President's Remarks at the National Day of Prayer and Remembrance."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010914-2.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010914-2.html)
- 01.09.15.a. "President Urges Readiness and Patience".
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010915-4.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010915-4.html)
- 01.09.15.b. "Radio Adress of the President to the Nation"
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010915.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010915.html)
- 01.09.16 "Remarks by The President Upon Arrival."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html)
- 01.09.17. "Guard and Reserves 'Define Spirit of America'".
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010917-3.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010917-3.html)
- 01.09.19. "Remarks by the President At Photo Opportunity with House and Senate Leadership."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010919-8.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010919-8.html)
- 01.09.20. "Address to a Joint Session of Congress and the American People."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html)
- 01.09.24. "President Freezes Terrorists' Assets."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010924-4.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010924-4.html)
- 01.09.25. "International Campaign Against Terror Grows."
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010925-1.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010925-1.html)
- 01.09.27. "At O'Hare, President Says 'Get On Board'".
[Http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010927-1.html](http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010927-1.html)